Lietas Nr. A420266514
Lietas arhīva Nr. AA43-1494-15/18

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2015.gada 3.decembrī

Administratīvā apgabaltiesa šādā sastāvā:
tiesnese referente A.Šteinberga,
tiesneši M.Osmane un V.Poķis

rakstveida procesā izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta, pamatojoties uz /pers. B/ pieteikumu par Tieslietu ministrijas 2014.gada 13.februāra lēmuma Nr.1-4.1/17 atcelšanu, sakarā ar /pers. B/ apelācijas sūdzību par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.augusta spriedumu.

A p r a k s t o š ā d a ļ a

[1] Ar Juridiskās palīdzības administrācijas 2012.gada 7.februāra lēmumu Nr.6-1.1/36 nolemts izmaksāt par cietušo krimināllietā Nr.11511000311 atzītās /pers. C/ pārstāvei /pers. D/ valsts kompensāciju 600 latu apmērā.

Ar Juridiskās palīdzības administrācijas 2013.gada 20.decembra lēmumu Nr.7-3.1/68 pieteicējam /pers. B/, kurš ar spēkā stājušos tiesas spriedumu krimināllietā atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, uzlikts pienākums atmaksāt valsts budžetā /pers. C/ pārstāvei /pers. D/ izmaksāto kompensāciju 600 latus (853,72 *euro*).

Ar Tieslietu ministrijas 2014.gada 13.februāra lēmumu Nr.1-4.1/17 sākotnējais lēmums tika atstāts negrozīts.

[2] 2014.gada 14.martā Administratīvajā rajona tiesā saņemts /pers. B/ pieteikums par lēmuma atcelšanu. Pieteikums pamatots ar turpmāk norādītajiem apstākļiem.

[2.1] /pers. C/ par cietušo tika atzīta 2011.gada 19.februārī, bet viņas pilnvarotā pārstāve pieteikumu par kompensācijas izmaksu iesniedza tikai 2012.gada 5.janvārī.

[2.2] Atbilstoši Kriminālprocesa likuma 351.panta pirmajai daļai kriminālprocesa ietvaros no pieteicēja kompensācija netika piedzīta, tiesa norādīja, ka jautājums par kompensācijas piedziņu risināms civiltiesiskā kārtībā.

[2.3] Atbildētāja pārkāpa labas pārvaldības principu. Pieteicējam bija tiesības rēķināties, ka valsts iestāžu rīcība būs tiesiska un konsekventa. Ja tiesa krimināllietā konstatēja procesuālās kārtības neievērošanu tiesībsargājošo iestāžu rīcībā un atteica piedzīt kompensāciju no pieteicēja, tad pieteicējam ir tiesības paļauties uz spriedumu. Prokuratūras kļūda, uzturot objektīvi nepamatotus prasījumus, un Juridiskās palīdzības administrācijas kļūda, uzliekot pieteicējam pienākumu, par kuru tiesai bija radušās pamatotas šaubas, nevar pieteicējam radīt negatīvas sekas.

[3] Ministrija sniegusi rakstveida paskaidrojumus, kuros norāda, ka pieteikumu uzskata par nepamatotu un lūdz to noraidīt, pamatojoties uz lēmumā minētajiem argumentiem.

Papildus paskaidro, ka pieteicēja uzskats, ka cietusī persona nelabticīgi izmanto tiesības, ko norāda kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas laiks, ir nepamatots, jo cietusī persona cietušā valsts kompensāciju iesniedza, ievērojot likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" noteikto pieprasīšanas kārtību un termiņus.

Lēmums izdots, ievērojot procesuālos un formālos priekšnoteikumus, nepārkāpjot Administratīvā procesa likumā nostiprinātos principus, tajā skaitā labas pārvaldības principu, tas atbilst Administratīvā procesa likuma noteikumiem un likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" normām, lēmumā izvērtēti lietas faktiskie apstākļi, noskaidrota lēmuma pieņemšanai visa nepieciešamā informācija.

[4] Juridiskās palīdzības administrācija sniegusi rakstveida paskaidrojumus, kuros norāda, ka pieteikumu uzskata par nepamatotu un noraidāmu. Paskaidro, ka ticis ievērots likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantā noteiktais kompensācijas pieprasījuma iesniegšanas termiņš. Tiesas norāde par izmaksātās kompensācijas piedziņu saskaņā ar Civilprocesa likumu ir pretrunā ar speciālajā likumā noteikto kārtību, jo likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" nav paredzēta iespēja atgūt valsts budžetā kompensācijās izmaksātos naudas līdzekļus civilprocesuālajā kārtībā.

[5] Ar Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.augusta spriedumu pieteikums tika noraidīts.

Spriedums motivēts šādi.

[5.1] Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" $3.^{1}$panta 2.punkts noteic, ka apsūdzētajam, kas atzīts par vainīgu

noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, ir pienākums atmaksāt valsts budžetā cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju. Saskaņā ar likuma 4.panta pirmās daļas 4.punktu Juridiskās palīdzības administrācija nodrošina cietušajam izmaksātās valsts kompensācijas summas piedziņu no apsūdzētā, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā.

Tādējādi izmaksātās valsts kompensācijas atmaksa valsts budžetā un piedziņa no apsūdzētā ir reglamentēta tiesību normā un to ir iespējams veikt administratīvā procesa kārtībā.

Likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 19.panta 4.punktā ir paredzētas tiesības uzlikt par pienākumu apsūdzētajam, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, atmaksāt valsts budžetā cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju.

Kārtību, kādā administrācija nodrošina cietušajam izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu, reglamentē likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 20. un 21.pants. Likuma 21.panta ceturtā daļa noteic: ja kriminālprocess ir pabeigts un tā ietvaros nav saņemts cietušā kompensācijas pieteikums, cietušajam izmaksātās valsts kompensācijas summas piedziņu no apsūdzētā, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, nodrošina šā likuma 20.pantā noteiktajā kārtībā. Atbilstoši likuma 20.pantam, kas regulē izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu no cietušā, piedziņa notiek uz pienākumu uzliekoša administratīvā akta pamata.

Ministru kabineta 2005.gada 15.novembra noteikumu Nr.869 „Juridiskās palīdzības administrācijas nolikums" 3.2.apakšpunktā noteikts, ka administrācija likumā par valsts kompensāciju cietušajiem noteiktajos gadījumos piedzen valsts budžeta līdzekļus, kas izmaksāti valsts kompensācijās cietušajiem.

No minētā izriet, ka Juridiskās palīdzības administrācijai konkrētajā gadījumā nav dota rīcības brīvība, bet gan uzlikts pienākums piedzīt no personas, kas atzīta par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju.

[5.2] Ar Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2012.gada 22.maija spriedumu krimināllietā Nr.11511000311 pieteicējs atzīts par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā, kas paredzēts Krimināllikuma 117.panta 3.punktā. Par cietušo šajā procesā atzīta /pers. C/. Spriedums stājies spēkā 2013.gada 22.novembrī. Ar Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas 2013.gada 31.maija spriedumu Nr.PAK-191 Rīgas apgabaltiesas Krimināllietu tiesu kolēģijas 2012.gada 22.maija spriedums daļā, kurā prokurora prasījums par 600 latu kompensācijas piedziņu no pieteicēja noraidīts, ir atstāts negrozīts. Prokurora prasījums par kompensācijas piedziņu no pieteicēja noraidīts procesuālu šķēršļu dēļ, tā kā tas nebija pieteikts savlaicīgi.

[5.3] Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 8.panta regulējumam valsts kompensāciju cietušais var pieprasīt gan pirms galīgā nolēmuma pieņemšanas kriminālprocesā, gan arī pēc galīgā nolēmuma pieņemšanas kriminālprocesā. Līdz ar to secināms, ka cietušā tiesības pieprasīt kompensāciju un administrācijas pienākums izmaksāt kompensāciju saskaņā ar likumu „Par valsts kompensāciju cietušajiem" nav atkarīgs no kompensācijas pieprasījuma kriminālprocesā.

Saskaņā ar likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 9.pantu valsts kompensācijas pieprasījumu administrācijai iesniedz gada laikā pēc dienas, kad persona ir atzīta par cietušo. Šajā tiesību normā noteiktais saistīts ar personas atzīšanu par cietušo kriminālprocesā, nevis ar kompensācijas pieprasīšanu kriminālprocesā. Cietušajam ir tiesības saņemt valsts kompensāciju arī gadījumā, ja kriminālprocesā viņš nav iesniedzis kompensācijas pieprasījumu.

/pers. C/ tika atzīta par cietušo kriminālprocesā 2011.gada 19.februārī, kompensācijas pieteikums administrācijā tika iesniegts 2012.gada 5.janvārī, tādējādi kompensācijas pieteikums ir iesniegts likumā noteiktajā termiņā.

Saskaņā ar likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 2.panta otro daļu valsts kompensācijas pieprasīšana un izmaksāšana, pamatojoties uz šo likumu, neierobežo cietušā tiesības pieprasīt kompensāciju saskaņā ar Kriminālprocesa likumu. Tāpat neatkarīgi no kompensācijas pieteikuma iesniegšanas kriminālprocesa ietvaros persona ir tiesīga iesniegt Juridiskās palīdzības administrācijai valsts kompensācijas pieprasījumu. Līdz ar to nav pamatots pieteicēja iebildums, ka jautājums par kompensācijas piedziņu risināms civiltiesiskā kārtībā.

[5.4] Tiesa atzīst, ka lēmums pieņemts atbilstoši Administratīvā procesa likuma un likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" normām, lēmumā izvērtēti lietas faktiskie apstākļi un noskaidrota lēmuma pieņemšanai nepieciešamā informācija. Lēmums izdots, ievērojot procesuālos un formālos priekšnoteikumus, tas atbilst materiālo tiesību normām un tā pamatojums attaisno pieteicējam uzlikto tiesisko pienākumu.

Tiesa secina, ka lēmums ir tiesisks un pamatots, bet pieteikums kā nepamatots ir noraidāms.

[6] Par Administratīvās rajona tiesas 2014.gada 15.augusta spriedumu pieteicējs iesniedza apelācijas sūdzību, kas pamatota ar turpmāk norādītajiem argumentiem.

[6.1] Tiesas secinājums, ka cietušā tiesības pieprasīt kompensāciju nav atkarīgas no kompensācijas pieprasīšanas kriminālprocesā, nav saistīts ar lietas būtību. Pieteicējs apstrīd pienākumu atmaksāt valsts samaksāto kompensācijas summu, ņemot vērā, ka kriminālprocesa ietvaros prokuratūra ir pieļāvusi procesuālu pārkāpumu, laikā neiesniedzot dokumentus, kas ļautu tiesai lemt par kompensācijas izmaksu kriminālprocesā, un tiesa noraidīja valsts prasījumu par izmaksātās kompensācijas piedziņu no pieteicēja, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 456.pantu.

Tā kā spriedums krimināllietā ir stājies spēkā, pieteicējam bija radusies tiesiskā paļāvība uz to, ka iestāde nerīkosies pretēji spriedumā nolemtajam.

[6.2] Tieši valsts iestāžu (prokuratūras un Juridiskās palīdzības administrācijas) rīcības dēļ, savlaicīgi neiesniedzot tiesā lietas materiālus par kompensācijas izmaksu kriminālprocesa ietvaros, ir radusies tiesību normu kolīziju, kad formāli pamatoti izmaksātas kompensācijas piedzīšana no pieteicēja ir pretrunā spēkā esošam tiesas spriedumam. Ņemot vērā

privātpersonu tiesību ievērošanas principu un tiesiskās paļāvības principu, pieteicējam izmaksātās kompensācijas atmaksa nav jāveic. Konkrētajā regulējumā pastāv likuma robs, kuru aizpildot, jāņem vērā privātpersonas intereses.

[7] Rakstveida paskaidrojumā par pieteicēja apelācijas sūdzību Tieslietu ministrija norāda, ka apelācijas sūdzību uzskata par nepamatotu un lūdz pieteikumu noraidīt, pamatojoties uz iepriekš paustajiem argumentiem, papildus norādot šādus apsvērumus.

[7.1] Lai arī likumdevēja noteiktajā kompensācijas pieprasīšanas termiņā Kriminālprocesa likumā un likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" šķietami ir novērojama pretruna prasījuma pieteikšanas termiņā, tomēr šādam regulējumam ir leģitīms mērķis, proti, nodrošinot vienkāršotu un ātrāku iespēju cietušai personai saņemt kompensāciju par nodarīto kaitējumu, tādējādi nodrošinot cietušās personas efektīvāku tiesību aizsardzību. Ar tādu mērķi, ievērojot Eiropas Padomes 2004.gada 29.aprīļa direktīvā 2004/80/EK noteikto, tika pieņemts likums „Par valsts kompensāciju cietušajiem".

[7.2] Kriminālprocesa likumā noteiktais ierobežojums, ka pieteikums par radītā kaitējuma kompensāciju ir jāiesniedz līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai pirmās instances tiesā, ir ar mērķi nodrošināt apsūdzētā tiesības uz taisnīgu tiesu, nepieļaujot jaunu apstākļu, pieteikumu vai pierādījumu pievienošanu brīdī, kad uzsākta tiesas izmeklēšana. Šādu interpretāciju pamato arī Kriminālprocesa likumā noteiktais, ka, ja cietušais uzskata, ka ar kompensāciju nav atlīdzināts viss radītais kaitējums, tam ir tiesības prasīt tā atlīdzināšanu civilprocesuālā kārtībā. Šādā gadījumā tiks ņemta vērā kriminālprocesa ietvaros izmaksātā kompensācija, un kriminālprocesā esošais nolēmums par vainu būs saistošs, skatot šo civillietu. Līdz ar to ir secināms, ka spēkā stājies nolēmums kriminālprocesā var nesniegt galējo noregulējumu tiesiskajai attiecībai.

Ne Kriminālprocesa likumā, ne likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" nav konstatējami tiesību robi, turklāt gadījumā, ja rastos tiesību normu kolīzija, jāņem vērā, ka likums „Par valsts kompensāciju cietušajiem" ir speciālā tiesību norma.

[7.3] Ņemot vērā likumā „Par valsts kompensāciju cietušajiem" noteikto, pieteicējam nevarēja rasties tiesiskā paļāvība, ka tam nebūs jāatlīdzina valsts budžetā cietušajam izmaksātā kompensācija.

Arī pieteicēja atsaukšanās uz privātpersonas tiesību ievērošanas principu nav pamatota, jo, lai gan pieteicējs lēmumam nepiekrīt, normatīvie tiesību akti iestādei neparedz izdot citādu administratīvo aktu.

[8] Juridiskās palīdzības administrācija rakstveida paskaidrojumā par pieteicēja apelācija sūdzību norāda, ka uzskata to par nepamatotu un lūdz pieteikumu noraidīt, pamatojoties uz iepriekš paustajiem argumentiem.

[9] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu apelācijas instances tiesa lietu izskata rakstveida procesā.

M o t ī v u d a ļ a

[10] Novērtējusi lietā esošos pierādījumus, apgabaltiesa atzīst, ka apelācijas sūdzība nav pamatota.

[11] Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 307.panta ceturtajai daļai, ja apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, atzīst, ka zemākās instances tiesas spriedumā ietvertais pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams, tā sprieduma motīvu daļā var norādīt, ka pievienojas zemākās instances tiesas sprieduma motivācijai. Šādā gadījumā šā likuma 251.panta piektajā daļā noteiktos apsvērumus sprieduma motīvu daļā var nenorādīt.

Iepazinusies ar pirmās instances tiesas sprieduma pamatojumu un apelācijas sūdzību argumentiem, apgabaltiesa atzīst, ka pirmās instances tiesas spriedums ir tiesisks, tā pamatojums ir pareizs un pilnībā pietiekams. Pirmās instances tiesa rūpīgi un vispusīgi ir noskaidrojusi visus lietā būtiskos apstākļus un pareizi tos juridiski novērtējusi. Tāpēc atbilstoši iepriekš minētajai tiesību normai apgabaltiesa pievienojas pirmās instances tiesas sprieduma motivācijai *(sk. šī sprieduma 5.punktu)*, izvērstāku argumentāciju nesniedzot.

Attiecībā uz apelācijas sūdzību argumentiem apgabaltiesa norāda turpmāk minēto.

[12] Pieteicēja iebildumu pamatā ir apsvērums, ka kriminālprocesā cietušās prasījums ir ticis noraidīts, spēkā stājies tiesas spriedums šajā daļā ir radījis pieteicējam aizsargājamu tiesisku paļāvību un kompensācijas piedziņa no pieteicēja ir pretēja tiesas nospriestajam.

[13] Apgabaltiesa norāda, ka krimināllietā Nr.11511000311 tika noraidīts Juridiskās palīdzības administrācijas kompensācijas pieteikums par cietušajai /pers. C/ izmaksāto 600 latu piedziņu valsts labā no apsūdzētā /pers. B/, ņemot vērā, ka apsūdzētais labprātīgi atlīdzinājis minēto kompensācijas pieteikumu.

Savukārt piedziņa valsts labā no /pers. B/ daļā par cietušās /pers. C/ pārstāvei /pers. D/ izmaksātajiem 600 latiem ar attiecīgo tiesas spriedumu netika noteikta (nevis tika noraidīta). Tiesa norādīja, ka atbilstoši Kriminālprocesa likuma 351.pantam kompensācijas pieteikums par cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju arī iesniedzams pirmās instances tiesā līdz tiesas izmeklēšanas uzsākšanai, lai netiktu pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, tostarp, tiesības izteikties arī par pieteiktajām kaitējuma kompensācijām tiesā. Konkrētajā gadījumā tiesas izmeklēšana kriminālprocesā tika uzsākta 2011.gada 23.novembrī, bet Juridiskās palīdzības administrācijas lēmuma par kompensācijas 600 latu apmērā izmaksāšanu /pers. D/

pieņemts 2012.gada 7.februārī, tas iesniegts tiesā 2012.gada 17.februārī, kā arī Juridiskās palīdzības administrācijas lūgums prokuroram izmantot Kriminālprocesa likuma 456.panta trešajā daļā paredzētās tiesības pieteikt un uzturēt tiesā pieteikumu par kompensācijas piedziņu valsts interesēs netika iesniegts.

[14] Kriminālprocesa likuma 353.panta trešā daļa noteic, ka kārtību, kādā cietušajiem kaitējums atlīdzināms no valsts līdzekļiem, un atlīdzināmā kaitējuma apmēru nosaka īpašs likums.

Atbilstoši likuma „Par valsts kompensāciju cietušajiem" 1.pantam šī likuma mērķis citastarp ir nodrošināt fiziskajai personai, kura Kriminālprocesa likumā noteiktajā kārtībā ir atzīta par cietušo, tiesības saņemt valsts kompensāciju par tīša noziedzīga nodarījuma rezultātā radīto morālo aizskārumu, fiziskajām ciešanām vai mantisko zaudējumu (kaitējumu), ja noziedzīga nodarījuma rezultātā iestājusies personas nāve vai cietušajam nodarīti smagi, vidēja smaguma miesas bojājumi, aizskarta personas dzimumneaizskaramība vai cietušais inficēts ar cilvēka imūndeficīta vīrusu, B vai C hepatītu.

Likuma 3.panta pirmā daļa noteic, ka tiesības uz valsts kompensāciju ir cietušajiem. Atbilstoši likuma 9.pantam valsts kompensācijas pieprasījumu Juridiskās palīdzības administrācijai iesniedz gada laikā pēc dienas, kad persona atzīta par cietušo. Savukārt $3.^{1}$panta 2.punkts paredz, ka pienākums atmaksāt valsts budžetā cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju ir apsūdzētajam, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā. Likuma 19.pants paredz, ka Juridiskās palīdzības administrācijai, nodrošinot izmaksātās valsts kompensācijas piedziņu, ir tiesības gan bez īpaša tiesas nolēmuma stāties cietušā (piedzinēja) vietā, lai atgūtu izmaksāto valsts kompensācijas summu (2.punkts), gan arī uzlikt par pienākumu apsūdzētajam, kas atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, atmaksāt valsts budžetā cietušajam izmaksāto valsts kompensāciju (4.punkts).

No minētā regulējuma secināms, ka valsts ir uzņēmusies nodrošināt mantisku kompensāciju personai, kurai ar tīšu noziedzīgu nodarījumu, kā rezultātā ir iestājusies personas nāve, ir radīts morāls aizskārums vai mantiski zaudējumi. Tajā pašā laikā valsts nav uzņēmusies atlīdzinājuma funkciju pilnībā, jo faktiskais atlīdzinātājs ir noziedzīga nodarījuma izdarītājs. Valsts vienīgi paātrina kompensācijas izmaksu cietušajam, pēc tam vēršot piedziņu pret vainīgo.

[15] Izskatāmajā gadījumā sakarā ar nepilngadīgās cietušās /pers. C/ tēva nāvi, kas iestājusies noziedzīga nodarījuma rezultātā, Juridiskās palīdzības administrācija 2012.gada 7.februārī bija pieņēmusi lēmumu par valsts kompensācijas piešķiršanu viņas pārstāvei /pers. D/. 2013.gada 20.decembrī, konstatējot, ka pieteicējs ar 2013.gada 22.novembrī spēkā stājušos tiesas spriedumu atzīts par vainīgu minētā noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un ka cietušajai /pers. C/ kriminālprocesā kaitējuma kompensācija nav noteikta, Juridiskās palīdzības administrācija nolēma piedzīt cietušās pārstāvei izmaksāto kompensāciju no pieteicēja.

Tādējādi Juridiskās palīdzības administrācijas lēmums pieņemts atbilstoši tiesību normām un tā atcelšanai nav pamata.

R e z o l u t ī v ā d a ļ a

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 304.panta pirmo daļu, 307. un 309.pantu, 329.panta pirmo daļu, Administratīvā apgabaltiesa

n o s p r i e d a

noraidīt /pers. B/ pieteikumu par Tieslietu ministrijas 2014.gada 13.februāra lēmuma Nr.1-4.1/17 atcelšanu.

Spriedumu var pārsūdzēt Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamentā viena mēneša laikā no sprieduma sastādīšanas dienas, kasācijas sūdzību iesniedzot Administratīvajā apgabaltiesā.

Tiesnese referente A.Šteinberga

Tiesneši M.Osmane

V.Poķis